

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.1.17>

UPROSZCZONE POSTĘPOWANIE W PROCESIE GOSPODARCZYM. PROBLEMATYCZNE KWESTIE

Oleksandr Ivanov

aspirant Akademii Adwokatury Ukrainy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0025-3589-4628

e-mail: sanstarikan@ukr.net

Artykuł bada uproszczone postępowanie procesowe w postępowaniu gospodarczym oraz problemy z porządkiem prowadzenia postępowań przed sądami gospodarczymi. Ogólnie rzecz biorąc, głównym zadaniem sądownictwa gospodarczego jest przywrócenie naruszonych praw podmiotów gospodarczych w sposób, który jest zarówno opłacalny ekonomicznie, jak i operacyjny. Minimalizacja nakładu czasu na rozwiązywanie sporów w postępowaniu sądowym jest kluczem do intensyfikacji działalności gospodarczej, dlatego taka intensyfikacja powinna być zapewniona między innymi przez jakość procedur sądowych i ich uproszczony charakter. Ujawniono istotę i główny cel procedury uproszczonego postępowania procesowego w postępowaniu gospodarczym. Zbadano kwestie w sprawach, które są celowe i możliwe do rozpatrzenia w trybie postępowania uproszczonego. Stwierdzono, że zastosowanie postępowania uproszczonego w postępowaniu gospodarczym wiąże się z zachowaniem warunków o charakterze subiektywnym i obiektywnym. Uproszczenie struktury postępowania i postępowania sądowego polega na uchyleniu poszczególnych czynności procesowych i etapów na etapach postępowania przygotowawczego i rozprawy sądowej. Podkreślono główne problemy praktycznej realizacji uproszczonego postępowania procesowego i zaproponowano sposoby ich rozwiązania.

Słowa kluczowe: postępowanie gospodarcze, forma procesowa postępowania gospodarczego, postępowanie uproszczone.

SIMPLIFIED LITIGATION IN THE COMMERCIAL PROCESS: PROBLEMATIC ISSUES

Oleksandr Ivanov

*Postgraduate Student at the Faculty of Law
Academy of Advocacy of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0025-3589-4628

e-mail: sanstarikan@ukr.net

Abstract. The article examines the simplified litigation in commercial judiciary and problems with the procedure of hearing cases by commercial courts. It has been generalized that the main task of commercial litigation is to restore the violated rights of commercial entities in a way that is both cost-effective and efficient. Minimizing the time spent on resolving disputes in court is a guarantee of intensification of commercial activity, and therefore such intensification should be ensured, inter alia, by the quality of court procedures and their simplified nature. The essence and main purpose of the procedure of simplified claim proceedings in the commercial process have been revealed. The issues of cases that are expedient and possible to hear in the order of simplified claim proceedings have been investigated. It has been found that the use of simplified proceedings in commercial litigation is associated with conditions' compliance of subjective and objective nature. Simplification of the structure of proceedings and court hearings provides the abolition of certain procedural actions at the stages of preparatory proceedings and court hearings. The main problems of practical implementation of simplified litigation have been identified and ways to solve them have been proposed.

Key words: commercial litigation, procedural form of commercial litigation, simplified proceedings.

СПРОЩЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Oleksandr Ivanov

*аспірант юридичного факультету
Академії адвокатури України (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0025-3589-4628

e-mail: sanstarikan@ukr.net

Анотація. У статті досліджується спрощене позовне провадження в господарському судочинстві та проблеми з порядком проведення розгляду господарськими судами справ. Узагальнено, що основне завдання господарського судочинства полягає у відновленні порушених прав суб'єктів господарювання у спосіб, що є одночасно економічно вигідним та оперативним. Мінімізація витрат часу на розв'язання спорів у судовому порядку є запорукою інтенсифікації господарської діяльності, а тому така інтенсифікація повинна забезпечуватися, окрім іншого, якістю судових процедур і їх спрощеним характером. Розкрито сутність та основне призначення процедури

спрощеного позовного провадження у господарському процесі. Досліджено питання щодо справ, які доцільно та можливо розглядати у порядку спрощеного позовного провадження. Виявлено, що застосування спрощеного провадження в господарському судочинстві пов'язано з дотриманням умов суб'єктивного й об'єктивного характеру. Спрощення структури провадження і судового розгляду справи передбачає скасування окремих процесуальних дій та етапів на стадіях підготовчого провадження і судового розгляду справи. Виокремлено основні проблеми практичного здійснення спрощеного позовного провадження та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: господарське судочинство, процесуальна форма господарського судочинства, спрощене провадження.

Вступ. Сьогодні прискорені судові процедури оптимізують витрати часу і знижують навантаження на судовий корпус. Вони спрямовані насамперед на оперативне отримання учасниками спору доступу до правосуддя й ефективного відстоювання прав і законних інтересів. Нині у господарському процесі до прискорених процедур належать наказне, заочне і спрощене провадження, а в арбітражному процесі – наказне і спрощене. До судів загальної юрисдикції переходить набутий економічним правосуддям досвід. У цьому дослідженні ми звернемо особливу увагу на зміни, внесені у спрощене провадження, та його проблемні аспекти. Також спробуємо порушити найбільш спірні питання введення у ГПКУ спрощеної процедури судочинства.

Інститут спрощеного провадження у господарському процесі діє трохи більше трьох років. Головна мета такого провадження – це скорочення часових витрат на проведення процесу, що має знизити навантаження на суддів. У юридичній доктрині таке провадження також називають «прискореним», оскільки воно спрямоване насамперед на оперативне отримання учасниками спору доступу до правосуддя й ефективного відстоювання своїх прав і законних інтересів.

Статистика за 1 півріччя 2020 р. показує, що в суди загальної юрисдикції надійшло понад 1,1 млн цивільних справ, із яких у спрощеному провадженні розглянуто 6,4 тис. справ. Скрутним бачиться створення «ідеальної» форми господарського провадження, яка дозволила би і скоротити терміни розгляду справи, і забезпечити в повному розмірі всі принципи цивільного процесу.

Основна частина. Аналіз останніх публікацій із досліджуваної проблеми засвідчує значну увагу до проблеми спрощеного провадження в господарському процесі. Так, В. Бобрик виокремив перспективи спрощення в Україні судового розгляду цивільних і господарських справ із невеликою ціною позову в контексті європейського досвіду (Бобрик, 2015: 11). А. Бутирський проаналізував проект Господарського процесуального кодексу України (Бутирський, 2017: 40). В. Городовенко дослідив проблему забезпечення розумних термінів розгляду справ судом із погляду організаційно-правових аспектів (Городовенко, 2012: 31), тоді як А. Згама вивчала питання наказне провадження та спрощеного позовного провадження у розрізі оптимізації процесуальних форм у господарському процесі (Згама, 2016: 53). Схожими є наукові розвідки Є. Медведєвої, котра узагальнила тенденції деференціації й уніфікації у спрощених провадженнях господарського процесу (Медведєва, 2018: 141). Т. Суярко вважає спрощені провадження господарського судочинства механізмом забезпечення доступності правосуддя у господарських справах (Суярко, 2016: 156). Продовжуючи вивчення окресленої проблеми, О. Угриновська досліджує законодавчу регламентацію та проблеми судової практики спрощеного позовного провадження (Угриновська, 2018: 86). Схожого вектору наукових пошуків дотримується О. Фонова (Фонова, 2017: 46). У напрацюваннях В. Щербини знаходимо сучасні тенденції розвитку господарського процесу України (Щербина, 2017: 68). Водночас дослідження організаційно-правових засад регулювання спрощеного провадження, зрозуміло, є актуальним через потребу вдосконалення й оптимізації практичного застосування відповідних норм ГПК України.

Метою статті є аналіз проблемних аспектів законодавчого закріплення та практичного застосування норм, що регулюють спрощене провадження в господарському процесі.

Результати. Мета введення спрощеного провадження пояснюється дією принципу процесуальної економії коштів, часу суду й учасників цивільного судочинства, підвищенням якості й ефективності правосуддя, а також закріпленням у Господарському процесуальному кодексі України трьох моделей розгляду цивільних спорів: наказного, спрощеного, загального позовного провадження. Сьогодні вітчизняне і зарубіжне процесуальне законодавство розвивається у напрямку доступного правосуддя, оптимального обліку сучасних потреб суспільства, необхідністю стає більш активне використання не тільки загального, але і спеціального порядку судочинства з метою оперативного здійснення правосуддя.

Традиційна процесуальна форма протягом ряду історичних періодів подеколи ускладнювала і затягувала процес. Ця обставина привела до пошуків більш простих і швидких способів вирішення цивільних справ як в Україні, так і в зарубіжних країнах, причому як у минулі століття, так і зараз. У зв'язку з цим у науці виникла невизначеність щодо того, що слід вважати спрощенням, що становлять спрощені судові провадження, яке їх місце у системі господарського (арбітражного) процесуального права та як вони співвідносяться з іншими видами громадянського судочинства (Городовенко, 2012: 31). Поява спрощеного провадження, на думку вчених, пов'язана зі зближенням систем судів загальної юрисдикції й арбітражних судів, а також зі зниженням навантаження.

Таким чином, законодавець прагне до створення уніфікованої системи розгляду цивільних і арбітражних спорів. Якщо провести аналогію наказного та спрощеного провадження, то можна констатувати таке: до 3 жовтня 2017 р. у цивільному процесі, спрощеною формою (процедурою) розгляду і вирішення цивільних справ було наказне судочинство, в основі якого лежав судовий наказ – постанова суду першої інстанції,

винесена суддею одноосібно за вимогами зацікавленої особи про стягнення грошових сум або про витребування рухомого майна (питання нерухомого майна розглядаються в загальному порядку позовного провадження).

Із прийняттям Закон України № 2147-VIII від 03 жовтня 2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі – Закон № 2147-VIII) у господарське судочинство було впроваджено спрощені процедури судового розгляду – наказне провадження та спрощене позовне провадження, правова регламентація яких викликала суперечливі позиції юристів.

За сучасних умов спрощене провадження є однією із форм господарського судочинства, метою якої відповідно до ст. 12 ГПК України є швидке вирішення справи. Системний аналіз положень ст. 12 та 247 ГПК України демонструє наявність трьох категорій справ, що можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження: малозначні справи; справи незначної складності; інші категорії справ, які не належать до справ, визначених у ч. 4 ст. 247 ГПК України (ГПКУ, 2018).

Погоджуючись із позицією В. Бобрик, вважаємо, що «досить суперечливим аспектом спрощеного провадження є процедура прийняття рішення щодо переходу в таке провадження за клопотанням позивача. Ст. 249–250 ГПК України передбачають можливість прийняття судом рішення про початок спрощеного провадження за умови подання позивачем відповідного клопотання та відсутності заперечень позивача. Така позиція законодавця суттєво пришвидшує розгляд справи, оскільки фактично у письмовому режимі відбувається узгодження питання щодо розгляду справи у порядку спрощеного провадження. Такий режим – без виклику сторін – позбавляє останніх можливості зловживання процесуальними правами, зокрема, задля затягування судового розгляду та навмисного нез'явлення в судові засідання» (Бобрик, 2015: 11).

Ще однією особливістю розгляду справ у порядку спрощеного провадження є не ведення протоколу судового засідання, не проведення підготовки до судового засідання і не виготовлення рішення в остаточному обсязі, розсилка сторонам тільки копій резолютивної частини судового рішення, розміщення цієї самої копії на сайті суду.

Розгляд справ і його порядок відповідно до ГПКУ у спрощеному провадженні відрізняється від загальних правил позовного провадження. Позовна заява подається до суду за загальними правилами підсудності.

Порядок розгляду справи у спрощеному порядку можна чисто умовно поділити на три етапи. Перший полягає у тому, що суд, отримавши заяву, виносить ухвалу про прийняття позовної заяви до провадження і розгляду справи у порядку спрощеного провадження.

У цьому визначенні суд встановлює строк не менше 15 днів із дня винесення ухвали для подання сторонами до суду і направлення один одному доказів і заперечень щодо заявлених вимог. В ухвалі суд також зможе зажадати від сторін врегулювати спір, уклавши мирову угоду. Другий етап полягає в тому, що суд в ухвалі може так само встановити тридцятиденний термін для надання сторонами одна одній і в суд додаткових документів, що містять пояснення по суті заявлених вимог і заперечень. Документи не повинні містити посилання на докази, які не були представлені протягом 15 днів.

Однак залишається незрозумілим, яким чином сторони повинні направляти один одному документи, думається, що обмінюватися документами доцільно шляхом направлення рекомендованих листів або банделей із повідомленням про вручення чи іншим способом підтвердження вручення. Це пояснюється тим, що у процесі спрощеного провадження виникають такі головні проблеми, які є фактичними наслідками недоліків законодавчого забезпечення такої форми вирішення господарсько-правового спору:

– по-перше, суду об'єктивно не може бути відомий той факт, чи є відомі сторонам по справі всі обставини справи та чи сторони повідомили суд про всі наявні обставини виникнення спору. За таких умов суд ґрунтується на наданих позивачем доказах (оскільки виносить рішення про спрощене провадження лише на підставі аналізу фактів, викладених у позовній заяві, та доказах, доданих до неї) та виносить ухвали про розгляд справи в порядку спрощеного провадження. Суд виходить із того, що позивач надав усі докази, які він хотів або прагнув надати. Тобто потреба у заслуховуванні позиції позивача фактично відсутня» (Угриновська, 2018: 86). Це повинен розуміти і сам позивач, оскільки він подає клопотання про розгляд справи у порядку спрощеного провадження;

– «по-друге, суд не може роз'яснити сторонам, що саме входить у предмет доказування по справі. Він не може роз'яснити учасникам, які саме докази повинні бути подані, оскільки відповідно до норм ГПК України він взагалі не повинен вирішувати це питання, адже в порядку спрощеного провадження відсутній контакт зі сторонами справи» (Угриновська, 2018: 87).

Третій етап становить розгляд справи у спрощеному порядку, які повинні проводитися судом після закінчення останнього встановленого терміну на підставі отриманих матеріалів без виклику сторін. Законодавець не встановлює граничний термін, протягом якого суд зобов'язаний розглянути справу.

Термін на подачу апеляційної скарги у цьому випадку становить не 30 днів, як за загальним правилом, а 15 днів із дати виготовлення резолютивної частини рішення або тексту в повному обсязі, якщо було подано відповідну заяву (Бобрик, 2015: 13). Така апеляційна скарга розглядається суддею одноособово без виклику сторін і без проведення слухання, рішення можна скасувати у разі, якщо справа не підлягала розгляду в порядку спрощеного провадження або суд розглянув його до закінчення строку на подання заперечень і доказів. За наявності підстав апеляційний суд має право скасувати рішення суду першої інстанції

та направити справу на новий розгляд. У разі оскарження рішення у касаційному порядку суд може викликати сторони, якщо вважатиме обов'язковим їхню присутність під час розгляду скарги.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно констатувати цілу низку переваг спрощеного провадження, введеного у господарський процес. По-перше, розгляд цивільних справ у порядку спрощеного судочинства за поданими документами та доказами дозволить суттєво скоротити часові та фінансові витрати осіб, які беруть участь у справі. По-друге, рішення суду, прийняте на основі доказів, представлених сторонами у строго встановлений законом термін, дозволить істотно скоротити кількість випадків несвочасного подання до суду доказів, що здебільшого веде до затягування судового процесу. По-третє, введення спрощеного судочинства дозволить не тільки знизити судові навантаження, але і збільшити ефективність вітчизняного правосуддя. Крім того, необхідно також відзначити такі найважливіші переваги процедури спрощеного виробництва, як підвищення доступності правосуддя, мінімізація судових витрат, прискорене отримання судового захисту, а також скорочені терміни для розгляду справи. Неясним залишається питання про способи обміну документами, найбільш доцільним вважаємо відправлення поштою з повідомленням про вручення.

Однак, будучи порівняно новим для господарського процесу, інститут спрощеного провадження, безумовно, якийсь період часу буде суперечливим на практиці застосування тих чи інших норм. Найбільш проблемним моментом, на наш погляд, втім, як і основним плюсом, цієї новели є терміни. Як відомо, термін подання доказів – не менше 15 днів, термін для подання пояснень – не менше 30 днів, термін подачі заяви на мотивоване рішення – 5 днів, термін оскарження – 15 днів. Ці терміни покликані прискорити процес судового розгляду, що в інтересах позивача в найближчій перспективі зможе отримати виконавчий лист.

Однак не секрет, що багато судів загальної юрисдикції не можуть впоратися з навантаженням, їхні канцелярії часто розсилають різні повідомлення і судові акти зі значним запізненням. Здавалося б, ситуацію виправляє обов'язок викладати ці судові акти в мережу Інтернет, однак, по-перше, у судів загальної юрисдикції така процедура менш налагоджена, ніж картотека арбітражних справ, по-друге, тексти судових рішень так само публікуються часто не оперативно.

Розглянуті випадки будуть підставою для відновлення відповідних процесуальних строків (на подачу заяви на складання мотивованого рішення, на подачу апеляційної скарги тощо) проте це тільки призведе до затягування розгляду справи або набрання рішенням законної сили, що прямо суперечить цілям цивільного судочинства – своєчасному і правильному розгляду і вирішення цивільних справ. Незважаючи на те, що введення спрощеного провадження направлено на зниження навантаження судів загальної юрисдикції, мінімальні судові витрати і скорочення термінів розгляду «малих справ», існує ймовірність зниження якості розгляду справ, зведення до мінімуму підготовки справи до судового розгляду, утиску прав громадян в уточненні деталей справи. Останнє може призвести до зловживань із боку суду і сторін. Вищевказані мінуси можуть звести до мінімуму переваги спрощеного порядку розгляду справ у цивільному процесі.

На нашу думку, процедура спрощеного виробництва, безсумнівно, надалі сприятиме реалізації не тільки найважливіших завдань судочинства, зокрема процесуальної економії, а й оптимізації розгляду і вирішення господарських справ, що у свою чергу позитивно позначиться на ефективності та якості вітчизняного цивільного правосуддя.

Висновки. Спрощення процесуального порядку розгляду нескладних справ є характерною рисою розвитку господарського процесуального права, відповідає сучасним світовим тенденціям і сприяє підвищенню ефективності цивільного судочинства, однак для досягнення поставлених цілей потрібне формування збалансованого порядку розгляду справ у спрощеному провадженні, що насамперед стосується визначення переліку справ, до яких може бути застосовано спрощений порядок. Віднесення до сфери спрощеного провадження малозначних справ є обґрунтованим і традиційним, однак конкретні правила визначення переліку малозначних справ, на нашу думку, потребують удосконалення. Також вельми суперечливим видається рішення законодавця про розгляд всіх без винятку справ, що виникають із трудових відносин, у порядку спрощеного провадження, тому поряд із загальним позитивним сприйняттям реалізації спрощеного судочинства у цивільному процесі України багато процесуальних норм вимагають доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Бобрик В. Перспективи спрощення в Україні судового розгляду цивільних і господарських справ із невеликою ціною позову в контексті європейського досвіду. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. Вип. 3. С. 11–15.
2. Бутирський А. Проект Господарського процесуального кодексу України: крок вперед чи два назад. *Law of Ukraine*. 2017. № 9. С. 40.
3. Городовенко В.В. Обеспечение «Разумных» сроков рассмотрения дел судом: организационно-правовые аспекты. *Теория и практика правознавства*. 2012. № 1 (2). С. 31.
4. Господарський процесуальний кодекс України. Редакція від 28 серпня 2018 р., підстава – 2475-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 10.05.2021)
5. Господарський процесуальний кодекс України. Редакція ГПК від 03 серпня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 10.05.2021)
6. Згама А.О. Щодо оптимізації процесуальних форм у господарському процесі: наказне провадження та спрощене позовне провадження. *25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи* : матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 52–56.
7. Медведева Е.В. Тенденции дифференциации и унификации в упрощенных производствах гражданского процесса. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2018. № 2 (55). С. 140–145.

8. Суярко Т.Д. Спрошені провадження господарського судочинства як механізм забезпечення доступності правосуддя у господарських справах. *25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 155–158.
9. Угриновська О., Гембара Г. Спрошене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 85–92.
10. Фонова О. Спрошені провадження у господарському процесі. *Law of Ukraine*. 2017. № 9. С. 45–49.
11. Щербина В., Резнікова В. Сучасні тенденції розвитку господарського процесу України. *Law of Ukraine*. 2017. № 9. С. 67–71.

References:

1. Bobryk V. (2015) Perspektyvy sproshchennia v Ukraini sudovoho rozghliadu tsyvilnykh i hospodarskykh sprav iz nevelykoiu tsinoiu pozovu v konteksti yevropeiskoho dosvidu [Prospects for simplification in Ukraine of court proceedings in civil and commercial cases with a small claim cost in the context of European experience]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. Vyp. 3. S. 11–15. [in Ukrainian]
2. Butyrskiy A. (2017) Proekt Hospodarskoho protsesualnogo kodeksu Ukrainy: krok vpered chy dva nazad [Draft Commercial Procedural Code of Ukraine: a step forward or two back]. *Law of Ukraine*. № 9. S. 40. [in Ukrainian]
3. Horodovenko V.V. (2012) Obespechenye “Razumnykh” srokov rassmotreniya del sudom: orhanyzatsyonno-pravovyye aspektu [Ensuring “Reasonable” time limits for court proceedings: organizational and legal aspects]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*. № 1 (2). S. 31. [in Ukrainian]
4. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Commercial Procedural Code of Ukraine]. Redaktsiia vid 28.08.2018 r., pidstava – 2475 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (data zvernennia 10.05.2021) [in Ukrainian]
5. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Commercial Procedural Code of Ukraine]. Redaktsiia HPK vid 03.08.2017 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (data zvernennia 10.05.2021) [in Ukrainian]
6. Zghama A.O. (2016) Shchodo optymizatsii protsesualnykh form u hospodarskomu protsesi: nakazne provadzhennia ta sproshchene pozovne provadzhennia [Regarding the optimization of procedural forms in the economic process: injunctive proceedings and simplified litigation]. *25 rokiv hospodarskii yurysdyksii v Ukraini: dosvid ta perspektyvy* : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 20 trav. 2016 r.). Kharkiv : Pravo. S. 52–56. [in Ukrainian]
7. Medvedeva E.V. (2018) Tendentsyy dyfferentsyatsyy y unyfykatsyy v uproshchennukh proyzvodstvakh tsyvylystycheskoho protsessa [Tendencies of differentiation and unification in simplified productions of the civil process]. *Vestnyk Omskoho unyversyteta. Seryia “Pravo”*. № 2 (55). S. 140–145. [in Ukrainian]
8. Suiarko T.D. (2016) Sproshcheni provadzhennia hospodarskoho sudochynstva yak mekhanizm zabezpechennia dostupnosti pravosuddia u hospodarskykh spravakh [Simplified commercial proceedings as a mechanism to ensure access to justice in commercial cases]. *25 rokiv hospodarskii yurysdyksii v Ukraini: dosvid ta perspektyvy* : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 20 trav. 2016 r.). Kharkiv : Pravo. S. 155–158. [in Ukrainian]
9. Uhrynovska O., (2018) Hembara H. Sproshchene pozovne provadzhennia: zakonodavcha rehlamentatsiia ta problemy sudovoi praktyky [Simplified claim proceedings: legislative regulation and problems of judicial practice]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 12. S. 85–92. [in Ukrainian]
10. Fonova O. (2017) Sproshcheni provadzhennia u hospodarskomu protsesi [Simplified proceedings in the economic process]. *Law of Ukraine*. № 9. S. 45–49. [in Ukrainian]
11. Shcherbyna V., Rieznikova V. (2017) Suchasni tendentsii rozvytku hospodarskoho protsesu Ukrainy [Modern tendencies of development of economic process of Ukraine]. *Law of Ukraine*. № 9. S. 67–71. [in Ukrainian]